Comedia catalana en dos actes

y en vers

original

de.

878

TAL SE CRÉU DURLA AL MOLI.....

Bartomeu Carcassona

Acte primer.

Tal se creu durla al molí—

Comedia catalana en dos actes
y en vers original
de
Bartomeu Carcassona

1877.

Repartiment.

-

Donya Elvira.
Sileta.
D. Alfredo.
Pauet.

La escena en Barcelona y en nostras dias.

-

Acte primer.

=

Casa amoblada ab decencia, demostrant estar habitada per una senyora. porta al fondo y als costats.

Escena 1ª

Elvira Sileta.

- (com acabant d'arreglar la casa)

Si. Vegi si hi no té tot à gust.

El. Si, Sileta, tot está...

Si. Apunt de rebre al nou amo
qui avuy arriba.

El. Creurás

qui estich tota conmoguda?

Si. Perque?

El. Que 't diré

Si. Ay. ay..

perque! que vol que l'hi diga!
sembla que no si hi ha per tant.

El. tu t'hi trobessis...

Si. Ay feta!

¡tant de bo que fos demá!

ver que l'espanta, ho diguei
jo que no m' he casat may..
pero voté que' s viudeta..
vaja, se m fa molt estrany

El. Per la mateixa rahó:
que una ja coneix 'l pas
y sab que no tot son glorias
al contreure nou estat

Sit. Vaja, que un marit de fresch
es cosa que may ve mal.
He tingut moltas amigas
que totas han arribat
al estat del matrimoni;

y jo he anant observant
que hi trobaban ben be'l compte
y que cap ni ho convidat
Ey! li dich perque esteim solas,
si algú ho sentís... Deu me'n guard.
creurian que's per enveja--
y no voldria...

El. Está clar.

Id. Endemés, anímis, dona.

El. Com ho dius, Sileta? Es tant
forsàt aixó de veni
un home à qui no hai vist may
y que al ribrel jà sabstu,

aixis com ell també sab
que vi per amo de casa
aixó quita tot l'encant,
tota aquella poesia
que ser lo preliminar
deuria, si's pensèi bè,
de tot llas matrimonial
¿Com vols que un home repari
en tas perfeccions-dat cas
que'n tingas-y las desitji
y's fassi d'ellas esclau,
y las adori sonnéi..
si al contemplarlas, ya sab
que tot allò será sèu.

perque ja ho té contractat?

Ert. Ja veurà: jo no sé dirho
també: mes vaig observant,
que en materia d' homenots,
com que tots ells son iguals,
la que mes tria mes s' erra:
sent aixis no cal triá
clucarse d' ulls y 'l que vinga:
que á vegadas tot triant
una pot quedarse sense...
y 'l padri qui es gat de mar,
diu, que una dona sense home
es un barco sense pals.

que và allà hont la mar lo porta.
Si's poguessim pendre à tato
com los melons

El. Calla bojà!

St. Pere ¸si. Ja avisarant
al revès voldrian ferho

El. Sileta, no callaràs?
vaya unas cosas de dir

S: . Sè, no fassi escarafalls,
ara ray que ningù ns sent

El. No importa, ves de callar.

St. Donsas, tornant al assunto
s vostes no s han vist may, may?

El. Casi s pot di may, perquè

desde la edat de set anys
que no us hem vist: ara 'n tinch
vint y quatre.

Si. Y com ha estat
lo arreglarse 'l casament
després de tants anys?

El. Veuràs.
Lo papà y 'l tio Anton
negociaban per meytat
dessumt mateix de Sant Feliu
ab una farga d'aram.
Vivian las dos familias
com pots contar, tots plegats:
y 'ls pares que s'estimaban
com à verdaders germans

qui eran, i habian fet compte
qui aquell amor fraternal
que i tenian ells, nosaltres
lo podriam aumentar
cuand à la edat arribessim
casantnos:

Sil. Molt ben pensat
aixi tot quedaba à casa.
Y com va ser...

El. Ja veurás.
Alfredo y jo, que tindriam
allavoras uns set anys,
seguint los desitjs dels pares,
ja ins teniam per casats

de debò. Los nostres jochs
jà no eran ninas ni saults
ni redolins ni baldufas.
Jugabam à con dinar,
à posar casa, à visitas,
à teni un pis ben paràt
un bon llit, un bressolet
allí al costat del llit gran.
Lil. Ay! ay! perque?
El. per tenirlo
que t dirè jo?
Lil. Res, que ni ha
de dir. Y à que mes jugaban?
El. A estar bons y à estar malalts

à anà a passeigs.. à està a casa
à fer dinars y sopars.

Ell. ¿Y... ...

Ell. A res més, que ts batxillera

Ella. Es que m' anaba engrescant
saber tot lo que pensaban
quant sols tenian set anys.

Ell. Ets molt maliciosa

Ella. Ho sembla.

Y sab perque? perque avans
d' estarme ab vosté, m' estaba
en una casa que hi há
cuatre noyas casaderas:
y allí, com es regular

los mosquits hi van à vols
tots los dias que per fanch
ó per pluja no podian
sorti à passeig, com es car
anà al teatro portantne
tanta gent. y jà se sab
que 'ls mosquitets y 'ls gomosos
van sempre tant escurats--
la reunió 's feya à casa.
Com no 's podia ballar
per serne quart pis, s'armaba
jòchs de prendas tant variats
y endevinallas tant. crespa
y cuentos tant-- intrigants

que cualsevol que ho haguès vist
podia pendreho à mal:
y tot se deya ó 's feya
ab la ignocencia mes grand.

El. Si la ignocencia dels avis
que feyan escarafalls
y sentí dir que moltas noyas
se casaban als tretse anys.

Pr. Si qui amigo! ¿y vostès
com es que no 's van casar?

Cl. Ja sabs que 's diu que las donas
ne som l'eca del pecat,
y algunas vegadas tenen
rahó. Mentre que 'ls papàs

i estimaban que t' he dit
las mamás... ni un dia al any
passaban sense renyinas
- Que si tu m' gastas 'l llard
- Si jo tenia carbó...
y no se com s' ha acabàt.
per forsa aqui hi venen òlivas
pues no se l' Oli ahont sen vá
- Pot ser la humanitat las cria
perque à mi se 'm fon la sal
. á mi 'l sabó - á mi 'l sucre.
- a mi las cols - à mi 'ls naps.
y aixis d' aquesta manera
sempre escatifinyagant

i estaban tot lo sant Dia,
fins que al fi varen lograr
que'l, papà i lli barrejessin
y và haberhi un dalt à baix.
sols à un miracle i và deurer
dels dos (la sanch) no corré
La farga, que una fortuna
habia dat als germans
và quedar luego tancada
y en plet. fins 'ara ha durat
al moment vam separarnos.
Los tios sen van anà
cap à Girona, y nosaltres
vam veni à parà aqui baix.

May més ns habiam fet.
jo als vint anys me vaig casar
y als vint y dos era viuda.
Van morirsem'ls papás
y vétam aquí soleta,
fins qu' aviat farà mitj any.
rebo una carta del tio
que m' espressaba'l pesar
y 'l sentiment que tenia
per la mort dels meus papás:
dihentme també que la tia
s' habia mort allí dalt
al moment vaig contestarli
y 'ns hem seguit cartejant,

y com que 'l tío à n'à mi
sempre m' habia estimat
al últim y ab molt cariñyo
m' ha proposat de torná
à prosseguí aquell projecte
qu' era tot lo seu encant,
Com que 'l tío es un subjecte
qu' era tot lo seu encant
tant bó que de tant bó s cau
no he gosat dirli que no
y à mes qu' aixó acabará
aquet plet qu' era la ruina
de tots nosaltres, quedant
duenyos lo meu cosí y jó

de la farga del aram.

Si. Y aixó será aviat?

El. Avuy

venen, y no se 'n nirán

fins á deixarho tot llest

lo tio y Alfredo ¿sabs

que já 't vaig preveni ahí?

Y que no poden tardar,

perqué gaire bé já es hora

de que 'l tren hagi arribat.

(Campaneta dins)

St. aquí 'ls tenim, senyoreta,

já 's pot comensá á posá

en remull.

(ab malicia)

El. tota tremolo.

Si Vajà, qu' aixó may ve mal.

El Ab bona fé, no voldria--

Sil. Si.. ¿vés si 'm convidarà?

¡ay! qui pogués ser al seu puesto.

El. Cuita, que estan esperant.

Si. Voy volando, y me 'n iria

si per mi haguessen trucát.

Escena 2ª

Elvira.

-

El. Estich ab fé conmoguda

y ab dificultat respiro.

¡ves quin genit mes estrany!
No sè per res ni intimido
y'm poso d'una manera
¿ves que mi han de fé ni'l tio
ni l'Alfredo? y te: no obstant
jà estich febrosa.

(premeutre'l pols)

De ficso
¡vatua'l genit tant curt!

(cambi de tó)

Es dir curt. quand m'enfurismo
jà es altre cosa:- allavoras
ni cap batalló de missos
me guanya ab resoluciò.

Sil. (fingint parlar ab algú dintre)

Sabiam lo seu arribo.

El. Ya son aqui.

Sil. Ya'ls espera

vatje, entrin.

(fingint la veu d'home)

Noya!

El. tio!

(avergonyintse perque li ha tirat al brassos d'Sileta creyent que 's son tio.)

Escena 3ª

Elvira. Sileta (ab una carta)

Sil. Deu li pach.

Elv. I ara?

Sil. temps há

que pà d' aquet no'n menjàba.

El. I 'l tio, ahont es?

Sil No ha vingut.

El. I donchs que hi há

Sil Una carta.

El. Qui l'ha duta?

Sil L' carter.

El. Que t' ha dit?

Si. Ni una paraula.

El. I tú à n' ell?

Si. L' hi he dat dos cuartos

El. Y no t'ha dit?

Pi. M'ha dat gracias.

El No es aixó

Pt. Prou qu'es aixó.

El. Quant t'ha dit?

Pt. baixant la escala.

El. Tornemhi

Pt Ahont vol que torni?

El. En lloch. Esplicat.

Pt. Caramba!

El. Qui ha vingut?

Pt. Sols lo carter.

El. Qui heu parlat?

Pt.. No pas parlabam.

El. A veure si respons clar
y acabèm d' una vegada.
Sit. Me sembla que sas preguntas
han quedat ben contestadas
El. Que t' ha dit?
Sit. Qui?
El. Lo carter.
Sit. pas res.
El. pas res?
Sit. Reyna santa!
sols m' ha dit gracias
al darli
los dos cuartos y la carta.
El. Donchs qui hi habia? perquè
jo he ben près de qui parlaban

Sil. ¡Ay Deu meu! parlaba sola
feut veure que 'l tio entraba,
per enganyarla á vosté
y fè una miqueta 'l plaga.
El. Y com es que no vè 'l tio?
Sil No no sé....
El. tens ratió ni pensaba..
Sil. pot ser la carta li garli,
si es que siga d' ell la carta.
El. (llegint per si Sileta observá
lo moviment d' Elvira)
Hola! hola! esas tenemos?
Si. (Me sembla que hi ha maranya.)
El. (despues de haber llegit)

comque 'l cor vol fer l'home?

Sil. Senyoreta..; tal vegada

(ab curiositat.)

te alguna mala noticia.

El. Al revés.

(com contestant á son pensament)

Mirat l' maula!

sé estimat per si mateix.

Si que no es del tio la carta!

El. Del tio.

Sil. Com diu aixó

d' estimar; que tal vegada

lo tio la vol per ell?

El. No, dona.

(rihent)

Sil. No riga massa.

perquè hi hà uns vellots tant verds.

El. No es aixó.

Sil. ¿No?..

El. No, son altres cosas.

Sil. Senyora, perdoni,

(Pauseta.)

¿Pot sè'l seu cusí la planta.

El. Tampoch.

Sil. Donchs...

El. Ets molt curiosa.

Si. Es la meva única falta.

si falta es.. ser.. tafanera..

com ho som totas nosaltres.

Si vol dirme lo que hi ha
jà sab que soch reservada,
me treu d'aquet mal de cor
y pot ser puga ajùdarla.

El. Pot sè si qui entre las dos..
Ja veuràs, llegim la carta.
(llegeix)
Estimada Elvira. Negossis
imprevistos me retenen un
dia mes à Girona: fins demà
no 'm tindrèu ab vosaltres.
Alfredo no ha volgut esperar-
me, y lo veuràs al pochs temps
d' haber rebût la present. té

de deturarse un' hora à Granollers. y jo aprofito d' aquesta manera per comunicarte una raresa d'ell. perque no 't sorprenga. se que han determinat entre ell y 'l criat de fingirse l'un altre, ó siga ell de criat y l'altre de senyor. Com lo criat es molt tuno y l'Alfredo se las pega d'aixerit, he volgut avisarte perque no 't posessen en un compromis. Adeu,

Elvireta: fins á demà que tindrá
l' gust de saludarte y dirte fi-
lla estimada, ton tio Anton."
¡ Es á dir que 'l senyó Alfredo
usant malas armas tracta
de posarme en un compromis!
Si. Vesquina se ri ha pensada!
El. Be, bè,
Sc. Ca! si 'ls homenots
son tots de la pell del diable.
El. Ja pots dirho, ens venhen crèdulas
Sd. Debilas!
El. tímidas.
Sd. Càndidas.

Al. Y abusan.

St. Y fan la seva.

El. Y'ns traheixen

St. Y'ns estafan.

El. Si la dona que hi creu cap..

Si. Mereix una bona albarda.

Prègam, la dona que té

talent y als homens engaña

guanya 'l cel, aixís poguessem

El. Prou si la cosa es molt fácila

Si. Si?

El. Si. ¿No pretent l'Alfredo

ferns un abus de confiansa?

disfressems nosaltres dos

y aixís veurém qui s'engaña.

St. Ah. salao! Ja m' engresca.

El. Sabrás fugir?

Si. ¿Que demana?

Si per fugir no hi há dona
que no siga catedratica

El. Donchs apa, no perdem temps
posem nostre plan en planta.
que ja no podem tardár
vaig á vestirme.

St. Si, vajá
¿vol roba?

El. Ja 'n tinch de nova.

St Donchs apa, posá ben caya.
¡guerra al cusí!

Elv. Guerra als homes!

Sit. tòquila.

El. (encaixant)

Viva la trama!

Escena 4.ª

Sileta.

=

Sit. Lo cosí de Girona,
avant ab tino
pensant pescar mussolas
pescarà un mico
y á mi m'engresca
perque serà un macaco
ab cadeneta.

Que poch se pensa 'l pobre
que usant tals armas
lo tret te de sortirli
per la culata.
Poch imagina
que armas contra las donas
molts cops fan figa.
Ell cofoy ab sas tretas
se creurà un sabi
y ais aqui amanim jà 'ls cuartos
per darli cambi
Arri, que 's penji
Qui enredos busca usarne
bò es que l'enredin.

-

Ja 'm sembla que m' hi trobo
feut de senyora,
requebrada d' un altre
senyor per forsa.
Reyna santissima
quin goig farem dihentme
paraulas finas.

(paradiant la conversa)

— Del volcan d' aqui dintre
voltè dispensi
la lava abrassadora
No ho interpreti
furiosa in crema
l' esprit, lo cor, la vida. –

las entretelas

¡Ves si val mes diven plata

si tú ma quieres

tirá al dret y de frente

cap á la iglesia,

y tot seguit

donarne als convidats

la bona nit

Las cosas han de ferse

sobre la marxa.

net, compliments hi sobran

quant se'n té ganas.

menos romansos

quant ells s' hi deixan caurer
nada, agafarlos.

(trucan)

Escena 5ª

Sileta aprop Elvira.

=

Si. Hola! jà 'l tenim aquí.
Senyoreta! senyoreta!
(cridant à la esquerra)
Cuita que sento que trucan
(dins) El. Và al moment que jà estich llesta.
Sil. M' agradan las trapisondas,
(torna à trucar)
Depressa, que s' impacientan.

El. (sortint)

Que't sembla, ¿estich be?

Si. Divina.

Uy! està feta una reyna.

El. De las criadas.

Sr. Si anés

una tarde à la palmera,

ni un ball quedaria en vaga.

(tornan à truccar.)

El. Ja và. Anita, ves y arreglat

ab lo que vulgas... No miris...

posat ben eleganteta...

y sobre tot procurém

que no 's vegi la dispressa.

Pit. Descansi, que se 'n duran
un camelo com un temple.

(sen vá)

El. Consi, per durme al moli
tras d' inventá un' altre treta.

(va á obrir)

Escena 6ª

Elvira. Alfredo Pauet.

=

El. La senyora está vestintse,
já estará llesta al moment
que 's assentin

Alf Gracias, nena.

Pau. (Es cayo aquet vespaltet.)

El. Seguiu.

Alf Vol passar recado?

El. Al moment. y.. que diré?

Alf. Digui que hi ha 'l seu cosí.

El. Son cosí? Deu meu. es cert?

Alf Si nena.

Pau Mentres Deu vulga.

El. que també es cosí, vosté?

Pau No, pica. no tinch tal ditxa,
si per cas de part de Deu.
Soch criat de D. Alfredo

El. ¿Es à dir que 'l cusinet
es vosté?

(A Alfredo)

Alf. Si, per servirla.

Elv. (Quin mentir mes insolent!)
Donchs vegi, lo que son las cosas
si no mi haguessin dit res
jò 'l hauria ben confús.
Alf Gracias pe'l favor.
El. ¿pot ser
l' he agraviat? (Res y no's tornan
roigs.) Perdoni... com una es
tant torpe..
Af. (Que be s'esplica.—)
(estrampat)
Elv. Perdonim...
Af No hi hà de què,
y à mes que, no coneixentnos

l' equivocació i comprent—
quant se fà sense malicia—

El. Maliciosa no'n som gens.

Af. Lo que sembla molt trempada.

Pa. Que es de la conca de tremp?

Elv: Ni de tremp ni de la conca
jò som de palafurgell.

Pa. terra de taps.

El. y de suros

Af. Y de pamèts com aquet.

El. que vol que passi recado?

Aff ¡Quant vulga!

El. Donchs al moment.

(sen và)

Escena 7ª

Alfredo Panet.

=

Alf. Sabs qui es caya?
Pan. D. Alfredo,
recordis à que venim!
no siga tant egoista.
Alf Donchs mi agrada.
Pan. També à mi.
Alf. Es bonica y escaiguda.
Pa Axó sí, y aquells perfils—
y un caminar tant sandunga,
Alf y aquells ulls tant espressius,
que volen dir tantas cosas.—

Mira, ab bona fé t' ho dich
es picota que m faria
fé un cop de cap.

Pau. bè.

Alf. oh! si, si!

Pau que no's recorda à que vé
à si aquesta casa?

Alf. Vinch
per casarme ab ma cosina.
¿ Pero que hi fa?

Pau. Home, aixó,
posis turbant y será
lo sultan abdul Mejid.

Alf. Home, no; per agradarme
Ademés; pot succehir.

que la cuina no 'm vulga
y allavoras.—

Pau. Ja està vist.

per si acàs te una caiguda
comensa à arreglà 'ls cuixins.
¡ Y que quedarà pe 'ls pobres
si no acceptionan tot 'ls richs.

Alf Es à dir que à tu també.—

Pau. Si senyor... M' ha fet tilin.
No vegi misericordia
si avuy mateix no li dich!
Home, sab que me 'n alegro..

Alf. De que?

Pau D' haber desistit
del plan aquell que teniam

Alf Y perque?

Pau. Es molt senzill
yo disfressat de voste
tindria d' anar seguint
la corrent; fent de senyor
y fer l' amor de morquit
á sa cosina.... y voste...
no, no. menos embolichs;
nos ab nos: voste la dama
lo raspall queda per mi.
Ja m' hauria engrescát, pe

Af. Crèch qui hem fet bé desistint
del projecte, pues l' Elvira
sempre hauria pogùt di
que qui malas armas usa
no pot ser mes qui un servil

Jo.. voldria.. natural.-
saber de cert si ella'm diu
que m'estima, que aixis fos,
que m'estima sols per mi,
no que per condescendencia
cedeix del papà als desitjs.
pero si per lográ aixó
l'hi he de dà à n'ella motiu
per tenirme en mal concepte,
fòra, fora, anem seguint,
y molt será que no observi
si es verdader ó fingit
l'amor de má cusineta.-

Pau Calli--que...

(mirant á la esquerra)

Alf. Aquí las tenim.

Pau. Juy!

Alf. Prudencia!

Pau. Ni en Bismark.

Alf. Calla, que ja son aquí.

(Sileta de senyora)

Escena 8ª

Pret Alfredo. Elvira
Sileta.

=

El. Donya Elvira, 'l seu cusí
(presentantla)
Don Alfredo, sa cusina.

Alf. Cosineta, com estai?

(allargantl' hi la mà)

Sil. Be, y vosté?

Alf. ¡Quina sortida!

vosté quand de tu jo 't tracto?

Si es reprotxe es injusticia.

Sil Y donchs com?

Alf De tu com sempre.

El. Està clar.

(ab intenció a Sileta)

Sil. No m' atrevia...

Alf. Entre cusins..

Sil. Be; com vulgas.

Elv. Si: sent tots d' una familia.

tú per tú, qu' es lo millor.

(s' assentan Alfredo y Sileta.)

Pan. (A Elvira formant grupo apart)

Escolti, nena aixerida,
¿sab que 'm tindria envanit
lo que vosté 'm fos cosina.
¡Ay! si fossem cosinets!

El. ¡foram parents.

Pan. Quina rifa!

El. Qui sab si buscantho bé
cap y al últim trobariam
un bon xich de parentela.

Pan. Busquemho: Com se diu?

El. Sila.

(continuan la conversa)

Si. Y já n'estás ben segur?

(á Alfredo)

de que 'l tio demà vinga?

Alf. Ben segú y demà mateix.

Elv. No m' enganyas pas?

Alf. Elvira!

(resentit)

Elv. Pau! quin nom tant fastigós.

Pau Perque?

El. Tres paus, fan un pimple.

Si. Y es de bon grat, cusinet?

y la boda aceptas?

Alf Ditxa

crech trobarhi.

Si. Que 't diré

Me sembla mentida! Mira

que ja tinch vinticuatre anys.

Alf. Jo també.

St. Y que soch viuda

Alf. Cusina, m' ofens dubtant.

no he dat peu per tal, sospitas.

St. Es que m semblas molt estrofa

Alf. (Quin llenguatje!) Mira, Elvira,

(segueixen)

Pau Que busquim la parentela?

El. Si encenia una cerilla --

Pa te l' acostaré á ni als ulls.

Elv. A ni els ulls? ah! ah!

Pa. Si son forns de fundició } (rihent) m' fá riurer.

Elv. Donchs fugi perque 's fondria.

Deu nos guard d'una desgracia.
fora 'l pesar de ma vida.

Pau. Quina pessa!

El. Si fos d'or.
Y quin argenter. (tant simple!)

Pau. Que busquém la parentela?

Elv. Busquém.

Pau. De nom de familia
me dich molto:

Elv. Calli, que
pot ser fem algo. Jo Sila
Bou.- no li sembla un cert llás?

Pau. No he vist prou l'analogia.

El. Si, per la part de las banyas.

(rihent)

Pau (desconcertat)

Es seva, ningú l'hi quita.

El. Senyoreta, quand voldrà

l'esmorsar, jà ho sab ni avisa.

Sil Quand vulga Alfredo.

El. Quand vulga.

Elv. Donchs podem entrà allí dintre

trobaran aigua, ren palli

y toballola amanida.

Sil. Si, que mentrestant nosaltres

Elv. vosté, pot donà una vista

per veurer si li som fet

tot del modo que desitja

Alf Donchs Elvira, ab ton permís

Sil vosté'l te, ay tu!

(Alfredo viu y ella sofocada
diu)

No vigas.

me costa de dirte tú.

Alf. Pues filla, bé vindrà un dia..

Elv. Ja m' hi vaig acostumant.
Adeu, veus!

(donantlhi la mà)

Alf. Adeu Elvira.

Pau I vostè, nena pitera,
que no s' hi acostumaria
á dirme de tú?

Elv. Si fossem
parents.--

Pau Pot ser si.

Elv. Quant tinga

seguretat de que ho sorá
l' hi diré tot desseguida.

Pau. Vaig á buscar parentela

Elv. Que no 's cansi.

Pau. No se 'n riga.

si en lloch mes ne trobo, 'n tréch
fins de dins la vicaria.

Escena 9.ª
Elvira, Sileta.

El. Que has conegut? que t' ha dit?

Sil. Res, ab paraulas molt finas
m' ha dit que en aquesta boda
creya ell trobarhi la dixpa.

Elv. I com fugeixen los homes!
St. I que té molta pàlica!
semblà un senyô de debó
Elv. Vaya! estich tota aturdida
dels papers que saben fer.
Està clar qui hem de ser víctimas
mentint ab aquet descaro.
pobres donas! infelissas!
St. I 'l seu cori.
Elv. Vaya un altre!
sab fè à las mil maravillas
lo paperot de criat.
St. Es di que també s' esplica?
Elv. Si s' esplica? com un llibre.
St. Si que si no s' espabila

se burlaban de nosaltres

Elv. Si, filleta, si, ns cullian.

Si. Sab que jo tinch por..

El. ¿De que?

Sil. De fè una mala sortida.

Com qu'ell per dirme las cosas

busca paraulas tant finas,

jo també per contentarli

busco expressions escullidas

y'm sembla que'n dirè alguna

que li escaurà tant---

El. No digas.

Sil. Com un vestit d'andalus

li escauria al senyò bibe.

Elv. Potser tampoch t' entendrá
fugint també

Sil. Donya Elvira...
es molt llarg, cregam á mi
es tant llarg que 's pert de vista.

Elv. Ja no diu la carta y creuré
qu' es llarg; mes per llarg que siga
es criat y estem iguals.
Si una frase 't diu política,
tu si li dius mitja dotsena;
y tot lo qu' ara t' admira
de veurel tant fi, veurás
com ell te té per mes fina.
A mi 'm passa al revés: jo
tinch de fugir se' una mica
ordinaria, perque 'l timo

del cor, y identifica
tant ab lo seu paper, que
sembla que tota la vida
no 'y ha fet mes que ab servey

Si. ¡Mira 'l pillo!

Elv. Pero, filla,
jò 'l revolco ab un salero.

Si. Donchs jò nò.

Elv. Perque 't domina.
procura tú dominarlo
y jà veurás com cambia
sobre tot, no 't descubreixis

Si. No hi ha cuidado.

Elv. Anèm dintre
que jà no poden tardar.

(Com cedint à la semblansa)

Senyoreta - si es servida...

Sil. (Confosa)

Y ara hi penso! y deixarè

que 'm serveixi?

Elv. Axó t'amohina!

fuig, ximpleta.

(com acudintli una idea)

Farè que l'Alfredo vinga -

à donarme un cop de mà.

Sil. Lo sen casi?

Elv Si, si, quina

sortida. Que venti 'l foch,

que porti 'ls vasos, que tinga

la paella; y fins farè

que venti plats

Sil. (Donya Elvira.

Elv. No diu ell que es lo criat?
Los criats serveixen. Vina,
que 'ns hem de divertí ab ell.
d' un modo, que may mes tinga
ganas d' usar contra donas
fingiments ni tonterías

Escena 18.

Sileta.

(mirantse al mirall)

Sil. Estich bé! sembla una dama!
quin goig! No es vritat que ho sem...

(Donya Pila Cananeras.

(dont se tono)

que està esperant al seu duenyo.

(cambi)

Llastima que 'l fingiment
no puga durà uns quants mesos
¡Ne sabria tant de fer
la senyora!

(buscant expressions escullidas)

No permeto - -
admirable - - sentiria - -
y tot allò que 'ls senyors
diuhen ab tò de caramelo.
Cà! si a dengues y merengues

tothom si acostuma luego.
Llàstima que sols avuy
puga durà aquest enredo.

Escena 11.
Sileta Alfredo y Panet.

=

Alf. Hem tardat, Elvira?
Sil. No:
pretesto; ¿la nos hem rentat?
Alf. Hem fet un pich de toilette
Sil Sentiria...
All. vols callar:
si hi ha abús es per part nostra.

Escena 12.

Dits y Elvira.

=

Elv. L'esmorsà 'ls està esperant.

Pi. Donchs quant sigui 'l teu honor..

Alf. tu disposas.

Sil. Endevant:
que jà nos deu comensà à corre
la rateta

Alf. (Què es vulgar!)
Cosineta ...

(oferintli lo braç)

Pi. No no sabia.

per la senya que li fa Elvira

de que aceptin)

Alf Anem.

Pit. Anem.

Alf Ves guiant.

Pit. Es vritat que no hi sabrias

Alf No hi fà rès, tu 'm guiaràs.

sen van

Escena 13.

Elvira Panet

=

Pan (oferintli 'l bràs)

Y vosté sal de la costa

¿vol embarcarse?

Elv. qu'es cas?

si 'm marejó!

Pau. Ca!

Elv. A fè à fè.

Pau Si está 'l mar com un mirall.

Elv. fà pas res, y si desprensas

s' aixecaba un temporal?

Pau Correriam la borrasca.

Elv. A palo sech?

Pau ó mollát.

ab votis de totas menas

Elv. No, no: Jesus! Deu me 'n guard!

Pau Que potse 's trasplantaria?

Elv. Ay, m' espanta molt la mar

lo llaveig tota 'm trastorna

lo tráugul se 'm pujà al cap

la borrasca ni esparvera -
no 's dich res d' un temporal

Pau. Vaya, animas, que á la barca
no hi falta quilla ni pals,
ni timó, ni mastelers
per navegarne á tot drap.

El. Y si sossobra...?

Pau. Dun laltre.

El. Si vira?...

Pau. No pot virar.
¡Si la brújula que porta
sempre al nort s' está inclinant.
vajá ¡ embarca!

(oferintli lo bras)

Elv. (acceptantlo.)

Donantme...
aquestas seguretats...

Pau. Amarra!

prenentla del brás
y dihent lo que se-
gueix ab molta pas-
sió)

Noy, empavesa:
gallardets á tots los pals:
issa foques y juanetes:
ancla arriba: proba al mar.
¡Pasó! qui ara vé la cursa,
vent en popa y á tot drap!

sen van cantonejant

, fondo esquerra.

fi del primer acte.

Juli 1887.

Comedia en dos actes. 9-2. 81

TAL SE CREU DURLA AL MOLÍ....

B. Carcassona.

Acte segon.

Acte segon.

Acte segon.

La mateixa decoració.

Escena 1ª

Panet Alfredo.

=

Alf. Que vols que 't diga, no es cosa
de poderse equivocá,
te unas sortidas qu' aplastan,
(Recordant las paraulas)
¡Estrofa!
Pau. Potsé 'y ha pensat

que li faria mes gracia

Af. Donchs mira, m' ha fet farrià

Pau. Ja es ben estrany, sent com diu
molt ben educada...

Af. Y tant,
que no sembla la mateixa.
Ja 's veu, jà que no té cap
pel de tonta, y que 's coneix
que la sab fins allà, enllá;
pero li trobo un descoco--
un llenguatje tant vulgar...

Pau Pot se si que li han cambiada.

Af. No, axò nó, ni cal pensar;
pero ha fet una mudansa
que m te sorprés y admirat.

tant modoseta.—

Pau. Y fà temps

que no's veyam?

Af. Uns setse anys.

Pau. Ja ha plogut desde llavoras

Af. Si, ja ha fet varios ruixats

y sequetats y mudansas:

pero com la seva cap.

tot lo qu'era senyoreta

ara es baita. Per çò tant

intencionada com sempre;

d'axçò si que no ha cambiat.

Pau. Per intencionada l'altre

Af. La criada?

Pau Si, l'raspall.

ni cap toro de veraguas
estant mal intencionat.
pero caya — fins allí.
mes l'abrià que 'n Castelar,
y ab unas protuberancias --
que en Cubí pegaba un salt
aixecantse de la tomba
si l' hi pogués veure 'l cap.
Alf. Sembla que t' ha fet tilín.
Pa. tilín, diu? talon, tatan!
miri si m' ha fet fé 'l burro
que fins m' ha fet rentá los plats.
Alf. Rentá plats?
Pa. Sí, mentre estaban
en los postres.

Alf — Pero Pau —

Pau — Donchs en Pau s' ha tornat Paula
per estarme al seu costat.
Macatxo ab mi! si es xiqueta
per encendre un pi nevat
Si sento 'l foch del Vesubio
quant me contemplo aquell pam!

Alf — Y l' Elvira no t' agrada?

Pau. — Prou, m' agrada, pero may
miro ab afició cap cosa
que no la puga alcanzar.
quant jo veig algun badoch
que al devant d' un Restaurant
miran las viandas que posan

a la vista, fins lo nas
se aixafa contra 'ls vidres
y fins entela 'l cristall
penso... pobre papanatas!
que ni 'treus de fondret, babau,
si las viandas qu'ensalivas
tampoch te las pots menjar.

Alf — Ets positivista?

Pau — Es net.
positiu y material

Escena 2a

Alfredo - Pau y Elvira

que entra per lo fondo esquerra
ab servey complert de café y
licors ab safata.

El. Lo cafè 'l pendran aquí?

Alf. Allà hont vulgan.

El. Es més clar.

cafè de casa, no 's pensin.

Alf. Ah! fet per aquestas mans...

Pau. ¡D. Alfredo!

(estirantli 'l paltó)

El. No se 'n burli

Alf. Es de veras.

El. No 'l crech pas

si som tant desmanyotada

Alf. tindrà mil gustos

El. Y cap

de bó.

Alf. ¡Y qui es tunanta!

El. Gota:
lo que som un tros de pá
Al. Deu ni dó! may ne faria
rosegons: fora un pecat
Pa. (D. Alfredo que rellisca
Al. No, que ja poso'ls peus plans.)
El. Panet.. (qu'h. ont l'apent)
Pau Mana.
El. M'veu en péna
y no es capàs d'ajudarme.
aguantim la cafetera
y la safata, entre tant
que jo preparo la taula
Pau Que li ha ves mes per aguantar?
(escamat)

Alf Per ara, si surt res mes,
ja t'ho anirem donant.

Pau. (Uy!) me sembla que m'escamo

El. No li cau pas res?

(Ab sorna)

Pau. Ca!

El. Al moment estaré llesta

Alf. Vol que l'ajudi?

El. Cal pas.
y sobre tot no voldria..

Alf. que?

El Que s'embrutés las mans
vosté es tot un senyoret,
y aixó es feyna de criat,
feyna per nosaltres dos..

¿ fa Pauhet?

Pau. Si lo que fa

es molta caló... y ja 'm cremo

Elv. Jesús y qu' es delicat!

Vol jugar que 'l senyoret

tindria molt mes aguant?

Alf. Potser si qu' aguantaria

molt mes... y no fora estrany

Com m' he criat de petit

en una farga de aram...!

Elv. (I no s venen 'ls tunantes!)

(à Pau.) I voste no s'hi ha criat?

Pau. No, xiqueta jo 'm criaba

al pais dels granirats.

Elv. (No hi ha modo de sortirne.)

Bueno comensi à deixar
per qui demunt tóts los trastos
que jo me'n vaig mentrestant
à avisà à la senyoreta.

(Surt porta esquerra.)

Pau. Ay! las mans ja'm feyan mal.

(S'han omés totas las acotacions, perque lo bon talent dels actors que desempeñin aquesta comedia los hi farà viurer la intenció ab que tenen de esser ditas aixís aquesta escena, com las demés de la obra.)

Escena 3a

Pauhet. Alfredo.

Alf. No observas qu' aquesta noya
parla ab un tó de ironía
com si's burlés de nosaltres?

Pau. Posat d'ella.

Alf. No: malicia
hi veig. Obsérvala be
y veurás com mas sospitas
son fundadas. No m' enganyo;
se 'n burla.

Pau. Y á que vindria?...

Alf. No ho sé; pero com las dònas
totas se las imaginan...
potse algun plant concertat.
ab ma senyora cosina...
perque jo no 'm puch resoldrer
á creurer qu' hage l' Elvira
perdut aquells bons modals
que quant noya posehia.
Hi inquireix ab la ninyona:

jo sonsacaré á la viuda.
y posats sobre l'avis
vindrém á cap de la intriga.

Pau. Que tem alguna trastada?

Bl. No, tant no: pero podria...
¡com las donas saben tant!
podria ser que l'Elvira
accedís al casament
sols per mostrarse sumisa
als desitjos del papá
Potser que no li convinga
y no gosant dir que no
- per ser cosa de familia
procurarme 'l rompiment
de una manera senzilla:

fingint modals que no cuadran
à una noya mitj instruida
à fi de que, rompent jo
queda bé, quedantse libre,
y ab la mitat de la farga
que de dret li tocaria.

Pau. Sap que no està mal pensat?
Totas se las imaginan
las! Donas! Vosté la deixa...
y ella...

Alf. No't diré que siga
pero podria ben ser.

Pau. Uy! de pitjors ne habem vistas.

Alf. Vivim alerta y molt ojo...

Pau. Al Cristo, que dun fandillas.

(Entran las senyoras. Porta esquerra.)

Escena 4ª

Dits, Elvira y Sileta.

Sil. Cosinet t'he deixat sol
ja debias aborrirte

Alf. No que tenia en Pauhet
que'm donaba companyia
y també hi ha hagut la noya

Sil. Quina noya? Ah! la Sila...
Com si no hi hagués ningú

Pau. Senyoreta... (resentit.)

Sil. Que? Que's pica?
Amigo! No ser criat

Pau. Senyora....

Alf (Tornant per ell.) En Pauhet Elvira
mes criat es amich.

es casi de la familia.

Elv. (Apart à Sila.) Duro! Mortifical!

Sil. Ya...

criat de cataduria.

Elv. (Id.) Cuidado.

Alf. (Ni fet à dretas.)

<u>Amigo</u> si 's mortifica,
perque serveix. 'Ls criats,
per mes que hi hage qui diga...
son criats, no son ningu...
Aquestas son mas doctrinas.

Alf. Cosineta, ho exageras.

Sil. Ni gota, ni gens, ni mica:
(Ab molta intenciò.) Y si tu fosses criat,
tambe 'l mateix te diria.

Alf. (Quin modals!)

Elo. (¡Ja no s'inmutan!)

Pau. (¡Quina senyora tan fina!)

Elo. Senyora 'l café 's refreda...

Sil. Serveix. (A Pau.) Porti una cadira.

Alfredo, si es del seu gust...

Alf. Cuant siga del teu cosina.

(S'assentan y prenen Alfredo y Sila.)

Pau. I vosté no pren café?

Elo. Nosaltres dos allá dintre.

Pau. Ah salas! Tots dosets.... (Animantse.)

Elo. Pero.... (Ab recel)

Pau. L'hi prometo, Sila.

que 'l pendrem ab tant decoro

com si 'l prenguessem á missa.

Ello. Es que sinó... (Ensenyantli la má.)

Pau.   L'hi prometo.
estar quiet, sumis...

Ello.   Confirma.

Pau. Es que ja soch confirmát.

Ello. Ya pas res, hi tornaria.

Pau. Y tindria tant mal cor?

Ello. Faria de senyor Bisbe.

Pau. Pero...

Ello.   Callém. Senyoreta...

Sit. Que hi ha? Que vols?

Ello.   Necessita.
alguna cosa?

Sit.   Per ara...

Ello. Vol que retiri...

Sil. No, Sila;
ja ho retiraràs després.
(Ab por y ab rapidés á Sila.)

Alf. Cuidado, ferm y pallissa.
Jo me 'n porto al meu cosí
per trastejarlo una mica.
Que vé, Parihet?

Pau. Ab gorte;
fins á la gloria arriva.
(Surten los dos fondo esquerra)

Escena 5ª

Alfredo, Sileta.

Sil. Hauràs pres café á disgust?
Alf. Al revés l'he trobat bó.
Sil. Que vols pendre una copeta?

Al. No faig cas de cap licor

El. Com vulgas. (Dixecantse de taulas)

Al. (Imitantla) Digam, Elvira,

y m' alegro qu' estém sols;

voldria que 'm fosses franca;

ja es ben libre lo teu cor..

El. (Y com busca.)

Al. Per contrauver.

una nova obligació?

Si no ho fos, preferiria

que 'm diguesses...

El. (Ah murriot.)

Al. Alfredo, sols accedint

del tio á las pretensions

me sacrifico gustosa;

pero no puch darte amor

perque estimo à n'algú més.

Sil. (¿Y ara, que faig?)

Mj. Es aixó?

Sil. Que li dich?... La senyoreta
no m'ha dat cap cap instrucció.)

Mj. Callas?... Respónme ab franquesa.

Sil. (Faig un paper ben galdós!
Ba, ba vaig à contestarli
com un criat com jo;
si ho esbullem tant se val!
que ho arreglin los senyors.)

Mj. Deduheixo d'aquest silenci
qu'estem conformes... (Va à retirarse)

Sil. Oh, no!

Mj. Que no dius y estás tant muda?

Lil. Com que tots los homenots
son tan murris...

Al. (Quin llenguatje!)

Li. (Ya l he clavada!) (coneixent lo que ha dit.)

Al. (Es atrós!)

Li. Vuy dir que son...tan estrofas...

(Nou moviment d'Alfredo reparat per Chileta.)

(Ya he fet un altre bunyol!)

Al. Noya judicas als homens
baix una mala impressió
y fa que sigas injusta
y que gastis espressións
que si be alguns las mereixen
ni poden conveni á tots
ni en tos llabis estan bé

Ll. (Amigo, biute aquest ou!)
Ml. Dispensarás ma franquesa
Ll. (Mira, mira 'l criadot,
perque sab parlar mes fi
quin tono 's don de senyor!
Yo 't tornaré la jogada.)
Conech que't sobran valors
y que m' he deixat portar
del meu geni, que'l tinch fort:
pero quant penso que hi han hòmens,
ó mes ben dit, homenots,
que per enganyá á las dònas
creuhen que'ls hi es licit tot,
m' enfurismo, y ja no paro
cuidado ab las espressiòns.

Que dirian si dos hòmens
per no ser quina intenció
à una casa que 'ls esperan
ab carinyo y ab amor,
se presentessen fingintse
l'un criat, l'altre senyor,
cambiant de classe, de roba,
de modals, y fins de noms?
¿Fora allò gaire conforme?...
¿Fora allò molt decorós?...
Alf. (¡Si hauràn sabut lo progecte!)
Sil. (¡Sembla que s'ha tornat roig!)
¿Si després d'acció semblant
vingués encara 'l criadot.
fingint escrúpols de monja,

perque algunas espressions
contra 'ls hòmens li han semblat
ò massa duras, ò poch
finas, que mereixeria?

Al. Ya veuràs, Elvira, jo..

El. No, sino parlo per tu;
es una suposició...
Tu no hi tens que veurer res
ab lo que jo deya.. Vols
que jo puga presumirme
que ets capàs de tal acció?..
Allavoras ja no foras
mon cosí, sinó un criadot,
un home de res, un brètol,
un esbirro, un cualsevol.

que per tres ò quatre duros
se prestan tant baix y odiós
à fé un paperot d'estrassa
per vení à aquí à enganyá'l mon.
Allavoras tú y ton amo,
per falsos y per traidors,
mereixerian ser trets
d'aquí casa y de per tot,
à fastichs, à paraulada,
à botxornos, à pebrots,
à natas, à clatelladas,
à empentas, à rodolons,
à cops d'escombras, à tiros
ò bé à fums de sabatots.
M. (M'he quedat sense sentits!)

Sil. (Pauhet, mi has fet beure un ou...
mès; bente aquesta dotrena
y vès per l'altre... bunyol!)
Alf. Cosineta.. jo voldria...
Sil. (Encara insisteix.. Es prou!)
Que voldrias cosinet?...
(Mirens que aixo no te nom!
Y quin modo de fingir!..
Ni ha un tip dels homenots!!!)
Alf. Voldria ~~x~~ de tas paraulas
que 'm desses la esplicació
Sil. Que 't donés... (Ah! Gata-maula!)
Alf. Si: que 'm espliquesses...
Prou:
La esplicacio es molt senzilla.

lo que t'he contat fa poch
que ha succehit à una senyora
coneguda, que viu prop
d'aquí, y això, com pots veurer
es un abús tant odiós,
que fa que una s'enfurismi
contre de vosaltres tots;
Pero tú, cosí, no hi entras;
perque tú ets l'Alfredo.. oy?
Alf. que potsé ho dubtas, Elvira?
Elv. No ho dubto...
Alf. L'Alfredo sóch.
Elv. (Mireus 'l poca vergonya!)
Y 'l Alfredo es noy d'honor
y es incapás de faltarne
á las consideracions.

que 's deuhen á una senyora
d' un modo tant asquerós
(Ara ho faig bé; casi semblo
senyoreta de debó.)
Alfredo, si per ecsart
coneguesses al autor
de l' hasanya que t' he dit,
digasli, que no ab traicions
coneixerà de una noya
si l' hi porta amor ó no;
perque encara que som bledas,
per tracta ab 'ls homenots...
(Ay! ay, ay! Ja m' embolico.)
Vuy dir, que si 'ls homens son
prou pillos per enganyarnos,

nosaltres 'ls dem tres toms;
perque...á pillos... Bé, vuy dir,
à tunantes... no tampoch.
(Me'n vaig dins qu'ara faria
una pila de bunyols.)
Cosinet, molt aviat torno;
entro un xich al tocador.
(Quin _saca_ y _mete_ se'n porta
No ho feya tan be en Leroy!)

(Entra, porta esquerra.)

Escena 6ª

Alfredo.

M'ha deixat sense paraula
estich confós; si, confós.
perquè ab lo qu'ella m'ha dit

hi ha molta part de rahó.
Pero quin modo de dirho,
tant... tant gròixut! Hi ha cops
que sas paraulas me fan
caurer las ales del cor.
Homenots... murris.. estrofas...
y altres y altres espressions
que serán... tot lo que vulgan...
pero que son de mal tó
Ja m' agrada 'l natural
pero tant natural, no.
Si no 's cobrissem las formas
en llenguatje com en tot.
ahont iriam à parar?
A la creació del mon.

Als temps del pàmpol, y encara
mes enllà, pues sab tothom
l'empleo d'aquella fulla...
Vaya, os dich que estich confós!
Y ella 's veu qu'està enterada
del projecte... ¡quina sort!
de no haberho realisat.
Pero à mi m estranya, y molt
que ho sàpiga, perque 's veu
que ho sab... si... pero per hont?
Potsé ha estat casualitat
lo de dirme, pero, nó;
no pot ser: si la ironía
d'ella m'ho deya pla prou.
Està enterada no ho dubto.

lo que no trobo es per hont.
Vacil-lo bregò y navego
entre un mar de confusions,
y busco, y rebusco, y penso,
y pensanthi 'm torno boig.
Ningú pot haberli dit
y no obstant ho sab... Oh! no;
pot ser no sab rès; pot sèr
son suposicions tan sols;
potser que siga vritat
la historia dels altres dos.
¡També fora coincidencia!
Pot sèr... qui sab!... Molts cops
ni fet á dretas... Passan cosas
molt estranyas en lo mòn,
=

Escena 7ª

Alfredo, Eloira. fondo esquerra.

Elo. Senyoreta... (Al veurer à Alfredo) dissimulis:
pensaba que la senyora
era aquí.

Alf. No hi es.

Elo. Ja ho veig.

Alf. Ha entrat dins fa poca estona.

Elo. Dons vaig à veurer si vol
que li fasse alguna cosa
Vosté me don son permis?

Alf. Jo, permis! no cal que 'l donga:
vosté 'l té per xò y molt més.

Elo. Mil gracias.

Alf. (Qui es carinyosa!)

Elv. Donchs, del permis aprofito.

(Va per entrar y ell la detura.)

Alf. Que té molta pressa?

Elv. Poca.

Alf. Vol escoltarme un xeich?

Elv. Prou.

Alf. Y no li hi sabrá greu?

Elv. Gota.

Alf. Es molt amable.

Elv. Pas gens

Alf. Y molt aixerida.

Elv. Tonta.

Alf. Y molt bonica.

Elv. Favor

Alf. No: justicia recta.

Elo. Torta.

Alf. Y un talent molt..

Elo. Embrunit.

Alf. Y una inteligencia...

Elo. Fosca.

Alf. Y un mirar tant espressiu.
y un front, y un nas y una boca...
la barba ab lo seu clotet,
niu de pensas amorosas,
y un coll tant contornejat,
las esquatllas tant redònas,
y unas....

Elo. (Ab malicia) Pari... pari'l tiro!
la baixada es perillosa.

Alf. Si'ls caballs van ben guiats...

Ello. De vegadas se desbocan

Alf. (Fent l acció de guiàr un cotxe ab lo làtigo à la mà.)

¡Quina pols aixecariam
si un dia anavam à fóra!

Ello. ¿Y per dirme això no mes
m'ha detingut tanta estona?

Alf. No és per xò tant sols, volia
dirte una porció de cosas
pero al veurert me distrech
y ja tant sols me recorda
que't tinch al devant, y qu'ets
viva, escaiguda, y hermosa.

Ello. ¿Vol que m retiri y potser
que l'hi torni la memoria?

Alf. Déixim ser desmemoriat,

pero no'm deixi à las fòscas.

Elo. ¿Y vosté es l'home qu'avuy
ha vingut desde Gerona
per casarse ab sa cosina?

Alf. Yo l'hi diré...

Elo. Pobres donas!
Ab tota la bona fè
creuhen en l'amor d'un home
perque sab dirlshi 'l taimat
ab paraulas seductoras
y aquest en veyentne un altre
de seguida la enamora
y'l record de la primera
fins li fuig de la memoria.
¡Pobre de 'l altre si hi cau!

Perque 'l home ab arts traidoras
conquistarà à una tercera
que empenyarà à la segona
à la sima del oloit
ahont se consumeix la pobre,
que à la llum del desengany
sa fé y sas ilusions plora.
¡Pobres d'aquellas que creuhen
en las paraulas dels homes!
¡Pobres las que en ells confian!
Pobres donas! Pobres donas!
Al. L'observació es molt à temps
y l'apariencia l'abona.
pero avans de condemnar
lo jutje à las parts, escolta

y si han fets atemmants
aquells fets sab pendre en compte.
Elo. ¿A ocurrer quins fets inventa
ó quina disculpa troba?
Alf. Si abrumat pe 'l sol d'Agost
ó per marxas fatigosas
un viandant casi asfixiat
y mitj perdudas las forsas
troba un xaragáll y aplaca
de una sed devoradora
los estrems, sense mirar
si aquella aigua n'es prou bona
y recobrat son camí,
segueix, y caminant, troba
mes enllá un altre fonteta.

d'aigua cristallina, y torna
á beurer, y enamorát
de la fonteta, pregóna
sa bondat, y al xaragall
esborra de la memoria.
qui gosará ferlhi carrechs?
qui sentenciará en sa contrá?
¿No atenua un fet aixis
sa conducta veleidosa?..

Elo. Comprench ara com hi ha causas
que sent perdudas de sobras
de guanyan, sabent buscar
disculpas tant ingeniosas.
Sent bó l' atvocat...

Alf. La causa.

Elv. Troba escusas...

Alf. Rahons sòlidas.

Elv. Desditxa...

Alf. Presenta fets.

Elv. Conta un cuento...

Alf. No: una historia.

Elv. Y aquell cuento...

Alf. Que no es cuento.

Elv. Se'l comenta se l'adorna
obteninthne al fi que 'l jutge
plena absolució li donga.
d'un crim que mereixeria
un presidi...

Alf. (Rient) O bé una forca.

Elv. Pot ben viurer. Quant jo ho dich...

Pobres donas! Pobres donas!

Ml. ¿Sab que qui l'escolti gaire
aviat dirá: ¡¡pobres homes!

Elo. Perqué?

Ml. Perque per mes qu'éll
esgrimeixi armas mólt bonas
devant del seu discretetj
s'haurá de rendir per forsa.

Elo. Discretetj... ¡Pobre de mi!
si no mes som una noya
de serveij...!

Ml. Que poch ho sembla
y mes sembla una senyora.

Elo. Senyora... jo... (Rient.) ah..!ah..!ah..!
Com se burla!

Alf. No

Elo. Se'n mofa. (Pausa.)

Alf. (Si l'Elvira fos aixis!)

Elo. (Si hagues estat tant sortosa
que l'Alfredo fos aquest!)

Alf. (M enamora aquesta noya.)

Elo. (Tot y sabent que fingeix
aquet criat m' enamora.)

Alf. (Es discret.)

Elo. (Té talént.)

Alf. (L' altre no.)

Elo. (L'altre es un posma.)

Alf. (Descocada.)

Elo. (Descarát)

Alf. (Sense modals.)

Elo. (Poca solta.)

Alf. (Perque no ha de ser l'Eloira?)

Elo. (Perque l Alfredo no's torna?)

Alf. (Ab aquesta fóra 'l cel!)

Elo. (Ab aquest fora la gloria!) (Pausa.)

Alf. S'ha quedat muda Sileta?

Elo. Per si 'm deya alguna cosa
esperaba...

Alf. Foran tantas
las que li diria...

Elo. Y doncas
perque no las diu?

Alf. Perqué...
temo...

Elo. Perque? Si son cosas

que puga sense enfadarla
escoltarse una minyona...

Alf. Es que pot ser no ho creurà.

Elo. Si la mentida es tant grossa...

Alf. May menteixo...

Elo. (Què no'l sentan!)

Alf. Ni fingeixo may: y en proba
que espero 'm farà 'l favor
de transmetre sens demóra
lo qu' ara li vaig à dir
à ma cosineta hermosa.

Elo. ¿A sa cosina...? (Ab molta ironia.)

Alf. (Molt afirmat.) A la Eloira

Elo. (S'ha vist mès poca vergonya!)

Alf. L'hi dirà que jo venia

molt content y ab gust de sobras
cedint del papà als desitjos
à realisà la boda,
perque encare tinch grabats
en lo cor y en la memoria
los recorts del temps aquell
en que las familias nostres
nos tenian destinats
l' un per l'altre. Però 'm forsa
lo deber à dirli qu'es
per mi impossible tal honra.
Veig que al projecte, l'Elvira
obertament no s'oposa;
mes veig també que l'acepta
sense amor, y mitj per forsa;

y fins m' ha semblat notar
que fingeix maneras toscas
per fastidiarme, y que siga
jo qui 'l pacte deixi correr.
Per altre part, jo tambe,
ab la franquesa qu'es propia
d'un home honrat, tinch de dir,
que la imatge carinyosa
de ma cosineta, ha pres
desde avuy un' altre forma.

(Ab molta intenció.)

Que 'l viandant qu'ha vist la font
ja al xaragall no recorda:
que l'amor, rey absolut
del mon, las classes esborra.

y las fortunas nivella
y las distancias acosta.
que si 'm torna la paraula
tal mercè l'hi tindré en compte.
mes desde avuy podré dir
à la que 'l sossiego 'm roba:
« soch teu, si tu vols ser meva:
ta humiltat pena no 't donga:
l'amor condicions iguala:
soch rich per ferten de sobras..
Lileta fasse 'l favor
de dirlhi axó à sa senyora.
y no olvidi que impacient
aquí espero sa resposta

(Entra en lo cuarto, Dreta.)

Escena 8.ª

Elvira.

¡Ajé, sí, m' ha deixat freda!
Vaya un tò. Reyna del cel!
Sembla imposible que puga
portar ningú 'l fingiment
tan enllà! Com s'esplicava!
Ni que l' Alfredo mateix
fos... Y es una viva llástima
que l' Alfredo no siga ell!
Modos... sentit... elegant...
l' altre patotxa... Es ben cert
que quant Deu va criá 'l mon
no tot ho va fer ben fet!

=

Escena 9ª

Elvira Pauhet. (fondo esquerra)

Pau. Salero!

Elv. (Aqui tenim l'altre)

Pau. Vosté 'm deixa tot solét;
y si l sol se'n va à la posta
ja sab que ningú s'hi veu.

Elv. Si tot just som al mitj dia...

Pau. Tunela! Ja sab vosté
per qui parlo sol d'Espanya
y d'Africa!

Elv. No l entench.
Que pot ser parla per mi?

Pau. Y donchs per qui parlaré
sinó pel sol que m' abruma.

que m' enlluerna que m'encén?
Ju! ju! juy! (Enlluernantse y al la gorra á la má com una montera.)

Elo. (Ab molta sorna.) Qu'es andalús?
Pau. Si, senyora; soch de Reus.
Elo. Donchs jo 'l feya de Girona
Pau Que es de Girona vosté?
Elo. Jalli som dit no fá molt
Qu'era de Palafrugell
Pau. Ah! ja 'm recorda: tapera
Elo. Si: per servirlo á vosté
Pau. Gracias.
Elo. Mani...
Pau. Si podia.
Elo. Faria fugi á la gent.

si podia... (Rient.)

Pau. Bé: vuy dir...

ja m'entent... Si jo pogués...

Elo. Qué?

Pau. Manar.

Elo. Que manaria!

Pau. Que manaria...?

Elo. Si; qué?

Pau. Manaria...

Elo. Vaja, acabi.

Pau. Que m'estimés al moment

Elo. Si ja l'estimuch. (Natural.)

Pau Guassona!

Elo. No es guassa.

Pau. No?...

Elo. Que no ho creu?

Pau. Si se'n burla...

Elo. No me'n burlach

Pau. Y es de debó?

Elo. A fé, á fé.

Pau. Ah! salao! Viva 'l garbo
y la sal d'aquest pamét!
y la terra ahont vas náixer
y la mare que 't va fer
y ton pare, y l' Ampurdá,
y 'ls taps de Palafrugell! - (Exaltantse més.)
Si vals més... que las estrellas
mes que la lluna y 'l cel.
mes que Fransa y que Inglaterra,
y la plassa dels Cuartels,

y 'l carrer de Monterols

y fins que 'l Mas de Balbeny!

Elo. (Rient.) Que tornèm à Andalusia!

Pau. No; que 'ns aturèm à Reus.

Elo. (Fingint la veu de un mosso d'estació.)

Diez minutos de parada

señores cambio de tren.

Pau. Veu qu' es droga? Com se 'n burla?

Elo. No me 'n burlo; mes quant veig

una marxa tant forsada,

temo un descarrilament.

Pau. (Bossenyalant sos brassos.)

En aquesta via, may.

Que no veu que 'ls rails son ferms?

Si fós la de Saragossa...

Elo. Y nó pot desviarse?

Pau. Qué?

Si per tot hi ha guarda agullas.

Elo. Y si volguent anà à Reus
nos portavan à Girona? (Intenció.)

Pau. Ara si que no ho entench.

Elo. Ya veurà, espliquemnos clar
y à veurer si 'ns entenèm.
Voste 's diu...

Pau. Pau, per servirla

Elo. Es vritat: doncas Pauhet
vol dirme à ne que ha vingut
à Barcelona?

Pau. No veig
cap reparo en contestarhi.
Maacompàña al senyoret.

que ha vingut aquí á casarse
ab sa cosina.

Elo. (Y no s vend!)

Elo. Y vosté no te cosinas
ni pactes de casament
ni paraulas dadas, ni...

Pau. No, senyora, no tinch res:
es dir... cosinetas... varias,
pero son de part de Deu.
No tinch empenyos, ni pactes,
ni tractes, ni lligaments.
Ma figura está á la vista
potse 'm trobi un xiquet lleig.
pero so honrat y formal,
y mes libre que 'ls aucells

del bosch. Con qué, Sila maca,
fá lo qué he dit, per vosté?

Ella. Y vosté ab mi 's casaria?

Pau. Si 'm casaria?... De pét.
Y quina nit d' aigua!!

Ella. (Ruborisada). Calli

Pau. Callo... mes no te 'n dich res!!

Ella. Sembla impossible que 's puga
dur tant lluny lo fingiment.
Y aixo es precis que s' aclari
que s' aclari ara mateix
perque jo m' hi torna boja.
Com ho faria Deu meu?...

Pau. (Acostantse á ella y allargantli la má.)
Ya ha passat los diez minutos.

torno à posa en marxa'l tren? 72

Elo. No se que dirli... (Pensativa.)

Pau. (Sent l'acció.) Que xiulo!...

(Prenent una resolució.)

Elo. (Que s'esbulli no hi ha més.)

Pauhet...

Pau. ¡Que xiulo?

Elo. No, encare:

perque hi faltan passatjers.

Vol avisà à Don Alfredo?

que surti d'aqui un moment?

Pau. A Don Alfredo... (Estranyat.)

Elo. (Recalcant.) Al seu amo.

Pau. Es à dir que hi ha de servi? (Trist.)

Elo. No puch darli cap resposta

qu'ell no siga aqui present.

Pau. Vaig à buscarlo.

Elo. Si vaigi.

Pau. Y després?

Elo. L'hi respondré.

Pau. (Entrant porta dreta y ab veu desmayada imitant lo tó dels mossos de sabril.)

Un paro de cinch minuts
per mandato del gobern.

Escena 10ª

Elvira à poch Gileta (porta esquerra.)

Elo. (A mitja veu.) Gileta, Gileta, cuita,
vino... depressa...

Gil. Aqui 'm té

Elo. Enterat be del que 't digui,

que no podem perdre temps.
En Pauhet, fent de cosi
m'ha demanat l'hi tornès
sa cosina la paraula
per casarse ab mi. Com creu
que tu ets jo, y que jo sòch tu
l'hi tornas, y axis veurèm
com surten d'aquest embull
T'has enterat be...?

Sil. Ja ho crèch
si ja ho habia sentit tot
d'aquí detràs del portier

Ello. Mira la gateta moixa!

Sil. Soch dona: no hi puch fer mès.

Ello. Conque, ja estàs enterada

Deuras com los atrapem.

Sil. Una cosa m'amohina..
tots dos volen à vosté,
y à la fi 'm quedaré _in albis_
y vosté 'ls tindrá à parells.

Elo. No, tonta, que ab un ni ha prou.
y l'altre, procurarém
que s'allisti à ta bandera.

Sil. Donchs aixís, avant y ferm,
que encare que plat de sobras
val mes sobras que basquets.

Escena II.ª y ultima.

Ditas. Pauhet y Alfredo, porta dreta.

Sil. (Aqui 'ls tenim!)

Elo. (Pit y fora!)

Alf. Cosineta, me sáb greu...

Eli. No, cosí; no t' amohinis
has obrat molt santament...
y... la veritat sobre tot...
lo fingiment es molt lleig.
Te retorno la paraula.

Alf. Gracias, Eloisa. (Donantli la ma.)

Eli. De res.

Alf. Per xo, amichs.

Lil. Oh! se suposa.

Pau. Y aixó?

Elo. Calli.

Pau. No ho entench.

(Dirigintse á Eloisa.)

Alf. Ara, Lileta, sóch libre.

ara puch cumpli 'l promés.

Pau. Ara sí que ho entench ménos!

Sil. Aviat ho anirá entenent.

Alf. Vol aceptar ma proposta?

Elv. Y es de veras? (Aturdida.)

Alf. Com hi ha un cel.

Elv. Donchs, esperi una miqueta

y li respondré, Pauhet.

Y vosté, de donya Elvira

no s'ha enamorat també?

Pau. Perque m fa aquesta pregunta?

Elv. Perque si l'amo pretén

à la criada, no fora

gens estrany, que pretengués

vosté à la mestressa.

Pau. May,

si es massa alt lo castanyer

m'han agradat las castanyas.

Elo. Con què, no...?

Pau. No, y acabem.

que quant passan altas, diu

que son verdas la guineu.

Elo. Acabem, sí, qu'axó es massa.

y já 'm cansa 'l fingiment

(à Patufet, molt formal.)

Alfredo, si es que conservas

un resto de bona fè

(Donantli las cartas del primer acte.)

te, compara ta conducta,

y avergonyeixte. Llegeix:

Chl. (A Pau, mentres llegeix la carta.)

Ho vas entenent, cosi?

Pau. Ja ho entench... mes no ho entench.

(Entrega la carta á Alfredo: aquest la llegeix aturdit, mentres Eloira l'hi diu ab sorna.)

Elv. En Pauhet, potse ho entenga...
que ja ho vá entenent, Pauhet!

Alf. (Avergonyit y entregant la carta á Chileta.)

Cosineta, aixó es exacte;
es veritat que l plan aquet
meditaba... t'ho confesso;
y ara, avergonyit, conech,
la gravetat de ma culpa
en concebirlo no més.
Me perdonarás, cosina? (Pausa.)

Elo. (Confosa.) Es à dir donchs que tu ets?..

Alf. Soch, l Alfredo, si, Sileta:

Sil. Y voste?

Pau. Jo so en Pauhet.

(Moment de pausa en lo que s vegi la confusió de las senyoras.)

Alf. (A Sileta.) Es à dir que no obtindrà

perdó, 'l meu penediment!

(Confosa senyalant à Eloira.)

Sil. Vegi que li diu la senyora.

Alf. La senyora...

Sil. Si; tambe...

Pau. Ara ja no ho torno à entendre

Elo. Per frustarne 'l teu intent

aixis qu' hem rebut la carta,

nos hem disfressàt....

¿Es cert?

Elv. Y aqui tens á ta cosina

Sil. (A Pau.) Y á la Sileta aqui te

Alf. Será vritat tanta ditxa

Pau. Vamos, ara ja ho entench.

Alf. Y quin modo d' atraparnos!

Elv. No sabs lo refrant aquell?...
Tal se creu durla al moli

Alf. Si, ja se l' acabament.
Que li portan per polli
Pero, portam al infern,
que fins l'infern sera gloria
mentres vagi al costat téu.

(A Sileta.)

Pau. Que deixarem qu aquest viatje

fassen ells tots dos solets?

Ll. L'hi agradessen las castanyas...

Pau. Fins m'agradan los bolets

quant se'm venen à la mà.

(Oferintli 'l bràs.)

Vaja donchs, que 'ns embarquém.

No's mareja pas?

Ll. Ni gota.

Pau. Donchs, apa que marxa'l tren.

Que xiulo senyora?

Ello. Xiuli;

pero avans es menester

despedirnos dels senyors.

Pau. Aixó es cosa de vosté.

Ello. (Dirigintse al publich.)

Senyors es tren de recreo

los departaments van plens...

(Senyalant á las dos parellas que están del bras.)

y la massa gent, destorba...

Pau. (Com acabant lo pensament, al veure que á ella li costa de dir.)

Perdonin; no'ls convidém.

Cau lo teló.

Fi de la comedia.